

Пријморске новине

ЛИСТ ССРН ОПШТИНЕ БУДВА

ИЗЛАЗИ ПЕТНАЕСТОДНЕВНО

ГОДИНА ХІ ♦ БРОЈ 261. ♦ 25. СЕПТЕМБАР 1984.

ЦИЈЕНА 10 ДИНАРА

НА МАРГИНАМА ПРЕДЛОГА ЗАКЉУЧАКА ХІІІ
ПЛЕНУМА ЦЕНТРАЛНОГ КОМИТЕТА СКЈ

Програм дубоких промјена

ПРОГРАМОМ ЕКОНОМСКЕ СТАБИЛИЗАЦИЈЕ, пре- ма општој оцјени, отворена је перспектива даљем успешном развоју југословенског друштва. Зато је разумљиво што се и у Предлогу закључака 13. пленума Централног комитета највише пажње посвећује управу привредним проблемима, односно тражи путева за превазила жење садашњих тешкоћа. Јер, Програм стабилизације није само пројект привредног преобрајаја, већ програм дубоких промјена у производним односима, у понашању и свијести људи и у начину живљења. „То је чин радикалног раскида са свим слабостима и недостатцима у досадашњој развојној политици и привређивању“.

У овом значајном партијском документу врло се отворено и критички констатује да досадашња рјешења нису обезбеђивала акумулативну и репродуктивну способност привреде на основама економских заједница. „Зато“ — каже се — „и нису водила самоуправној интеграцији и повезаности организација удруженог рада на читавом југословенском привредном простору и управу у томе лежи основни узрок наших садашњих економских невоља, са свим њиховим социјалним и политичким послједицама“.

Ако је „дијагноза“ тачна, а јесте, онда „терапија“ мора бити права. Борба за економску стабилизацију, прије свега, мора бити прилика за афирмацију и провјеру способности и идејно-политичке опредијељености сваког појединца.

Битка за стабилизацију, каже се у Предлогу закључака, тражи другачија мјерила вредновања. Рад и резултати рада морају постати одлучујући критеријуми демократски вођене ка-

ровске политике на свим нивоима организованости удруженог рада и друштва у целини. „Тамо где се лоше послује и недомаћински привређује друштвеном својином, треба да се изaberu на руководећа мјеста они кадрови који ће бити способни да до-принесу бржем развоју друштва. То морају урадити самоуправљачи — свако у својој средини — јер нико „одозго“ и са „стране“ не може решавати њихове проблеме. Зато је нужно у Савезу комуниста афирмирати критику и самокритику, елиминисати практику да људи буду програнјани због тога што износе истину“.

Пресудну улогу у подизању производње и продуктивности рада има материјална заинтересованост радника за рад. Не може се толеријати да колективи, који због лошег рада имају губитке и даље осиромашују друштво у име социјалистичке солидарности. Солидарност мора имати економско оправданье, уз сопствену одговорност сваког за посједицем пословања. У Предлогу закључака се посебно наглашава нужност спречавања да се доходак стиче неоправданим повећањем цијена и да на тај начин руководства, а и организације удруженог рада, крију своје слабости у производњи и пословању. То је посебно значајно сада, јер су цијене, углавном, „испуниле“ план, што, без сумње, крајње угрожава жivotни стандард, прије свега оних који живе искључиво од свога рада.

Носиоци иницијативе и организатори таквог дјеловања морају бити основне организације СК, односно комунисти у самоуправним организацијама и тијелима. Њихова снага мора бити у аргументима, у отвореној и демократској расправи, у њиховом идејном и политичком јединству.

Другом половином септембра крај базена у Туристичком насељу на Словенској плажи

ИЗВАНРЕДНА ПОСЕЗОНА НА БУДВАНСКОЈ РИВИЈЕРИ

Септембар као љето

Туристичка посезона на будванској ривијери даје резултате изнад очекивања. Током цијelog мјесеца посјета хотелима на подручју Будве, Бечића, Светог Стефана и Петровца била је изузетна.

— Средином септембра посјета је — тако кажу подаци који се брижљиво уписују у књиге сваког дана — била за 25% боља него лани у исто вријеме. Стари гости су, према очекивању, дошли масовно баш у септембру, а доста туриста очекујемо и у октобру. Доброј посјети подговарало је и изузетно лјепо вријеме током септембра — рекли су нам у „Монтенегроекспресу“.

Најбољу посјету биљеже туристичко насеље „Словенска плажа“, „Авали“ и хотелски комплекс у Бечићима. Сви кревети су и даље заузети, а у „Словенској плажи“ неће бити мјеста све до 18. октобра.

— Ми смо веома задовољни посјетом. Гостију је нешто мање у „Асу“, али је зато изванредна посјета „Паласу“, „Кастел-Ласти“ и „Ривијери“ — кажу нам у ООУР „Палас“ у Петровцу. — Очекујемо веома добру посјету и наредног мјесеца.

У хотелима Светог Стефана нема неке гужве током септембра, али је по-

сјета веома добра. Слободних мјеста има, али овде и није најважније да сви кревети буду заузети. Даље важније је да су гости добри потрошачи у ванациону. А они то овде јесу и овог септембра.

— Више смо него задовољни. Очекивали смо добру посјету, али и нас је септембар пријатно изненадио. Истина, наш комплекс је већ познат у туристичком сектору, приступачи су и посезонске цијене, лијепо је и вријеме. Све је то утицало на добру посјету. Ипак, могу рећи боље је од очекивања — биљежимо ријечи Трипка Матовића, директора ООУР „Хотели Бечићка плажа“.

Наша кратка јесења шетња будванском ривијером показује да је септембар био као љето, да је посјета хотелима, одмаралиштима, па и аутокамповима била веома добра. Истина, било је и гостију у домаћој радиности, али та цифра је занемарљива у односу на ону коју истичемо када су у питању хотели. До краја туристичке сезоне остао је још — октобар. По свој прилици и наредног мјесеца ће туристички и угости тельски објекти на овој ривијери бити добро посјећени. Биланси сезоне свиди се тек када сви објекти (сезонски) затворе капије. Тада ће бити познати

и подаци о броју ноћења, посјети домаћих и страних туриста, промету током сезоне. Судећи по оној народној „појутру се дан познаје“, можемо рећи да ће овогодишња сезона дати добре резултате. Девизна жеља биће богатија него што се мислило прије почетка сезоне. Дакле, разлог за задовољство има, али у томе не треба претјеривати. Времена за паузу нема — одмах по завршетку сезоне треба почети припреме за сљедећу. Једино ће тако и она дати резултате којима ћемо сви бити задовољни.

С. ГРЕГОВИЋ

ПОЧЕТКОМ СЕПТЕМБРА 12.000 гостију

Хотели „Монтенегротуриста“ и у посезони биљеже добру попуњеност. У њима је почетком септембра боравило око 12.000 гостију. Иностраних је било 9.500, или за близу 70% више него у истом периоду прошле године.

У овој хотелско-туристичкој организацији очекују да ће динарски промет износити око десет милијарди динара, а девизни знатно више од очекиваног — преко 40 милиона долара.

На „Словенској плажи“ рекли су нам да су им сви капацитети попуњени.

С. П.

Саопштење Предсједништва ОК ССРН и Извршног одбора Скупштине Општине Будва у вези одмаралишта „Титекс“

Предсједништво Општинске конференције ССРН Будва и Извршни одбор Скупштине општине Будва, на заједничкој сједници одржаној 8. септембра 1984. године, којој су присуствовали представници друштвено-политичких организација Општине, разматрали су Информацију о неким отвореним питањима у вези одмаралишта РО „Титекс“ из Титограда у Бечићима.

На основу Информације коју су припремили општински органи управе, као и на основу дискусије чланова Предсједништва Општинске конференције ССРН, чланова Извршног одбора и осталих учесника сједнице, констатовано је:

1. Одмаралиште РО „Титекс“ организовано је у Бечићима већ дужи низ година као привремени објекат.

По Детаљном урбанистичком плану Бечића из 1980. године, на том простору предвиђа се изградња поште, апотеке, трговине и других садржаја од интереса за туристичко-угоститељску привреду и грађане ове мјесне заједнице.

2. Општински органи управе, након извршеног уvida у документацију и изласка на лице мјеста, утврдили су да се уопште не ради о узурпацији земљишта „Титексовог“ одмаралишта, нити од стране физичких, нити пак од стране друштвених

субјеката, како су погрешно и тенденциозно објавила среđства јавног информисања.

Увидом у документацију Општинског суда у Котору утврђено је да је РО „Титекс“, 19. јула 1984. године, поднијела захтјев Суду за укњижку неколико парцела према уговорима овјереним 1971. године, а то земљиште је национализовано још 1968. године, па тада није могло бити у промету.

3. Недвосмислено је утврђено да је РО „Титекс“ половином августа ове године у свом одмаралишту у Бечићима отпоео бесправно да гради двије кућице — бараке на што су надлежни општински органи управе с правом реаговали, прво обуставом радова, а касније доношењем рješenja o rušenju бесправно подигнутих објеката.

Органи управе ставили су на увид документацију из које се види да се ради о кућицама које су због неуклапања у урбанистички план уклонење с Велике плајже у Улцињу, а које су, исто тако, тамо биле намирењене за радничко одмаралиште. Из документације се види да је очита намјера РО „Титекс“ била да 20 таквих кућица пресели из Улциња у Бечиће.

Предсједништво Општинске конференције ССРН и Извршни одбор Скупштине општине ојењују неприхvatljivim ovakvo понашањe

представника РО „Титекс“ и оштро га осуђују. Посебно је неприхватљив начин спречавања општинских органа управе у извршавању легалних рјешења на уклањању бесправно подигнутих објеката у одмаралишту. Од стране надлежних општинских органа управе поднесен је изјавштај да је представник извођача радова, Занатске за друге „Универзал“ из Чачка, Јовица Влаховић позивао присутне да пруже организован отпор извршним органима и да је притом физички напао милиционера који је учествовао на обезбеђењу извршења.

Предсједништво Општинске конференције ССРН и Извршни одбор посебно замјерију одговорним органима РО „Титекс“ што су, након свих ових упозорења и догађаја, а посебно послије разговора представника друштвено-политичких субјеката општине Титоград и општине Будва, наставили са даљом бесправном градњом у Одмаралишту у Бечићима.

4. Посебну димензију овом проблему дала су среđства јавног информисања — Телевизија Титоград, „Побједа“ и „Титоградска трибина“. Ова јавна гласила су се на смиšljen и тенденциозан начин ставила на страну РО „Титекс“, подржавајући акцију насиљног и бесправног постављања објекта у Одмаралишту у Бечићима. Репор-

тажа Телевизије Титоград од 28. августа 1984. године (дан уочи уклањања објекта) у другом дневнику, затим, написи у „Побједи“ од 1. септембра „У сјени вила“, 3. септембра текст на насловној и на четвртој страни „Друштвено као своје“, те 4. септембра „Затије уочи договора“, затим текст у „Титоградској трибини“ од 5. септембра „Расељавање по будвански“, очигледно говоре о приватизацији и грубој узурпацији средстава јавних гласила и, надасве, крајње необјективном информисању јавности под изговором заштите радника и радничких одмаралишта, а у суштини подстичију незаконитост и нарушавање урбанистичких планова, жељећи притом да се на лицемјеран начин искољимо друштвено-политичко руководство општине Будва.

У прилог овој ојени говори чињеница да су неки одговорни радници Радио-телевизије Титоград започели, или су били у припреми да започну, постављање у реону Пржна, кућица које су уклоњене из радничког одмаралишта у Улцињу, а аутор текстова у „Побједи“ провео је 10 дана у августу мјесецу у том Одмаралишту.

5. Предсједништво Општинске конференције ССРН и Извршни одбор Скупштине општине Будва потпуно подржавају акцију општине

сских органа управе на спречавању бесправне градње у Одмаралишту „Титекс“ у Бечићима и стављају у задатак да, како у овом, тако и у свим другим случајевима досљедно примјењују прописе и урбанистичке планове.

6. Предсједништво Општинске конференције ССРН и Извршни одбор Скупштине општине Будва, ојењују да радници, самоуправни органи и друштвено-политичке организације РО „Титекс“ нису објективно и потпуно информисани о чињеничном стању свог одмаралишта у Бечићима, због чега је дошло до неговарања једног броја радника на законите поступке општинских органа управе, чemu су допријели појединци који су кроз све ово првенствено штитили групно-својинске и приватно-сопственичке интересе.

Предсједништво Општинске конференције ССРН и Извршни одбор Скупштине општине Будва, као и све друштвено-политичке организације и Скупштина општине Будва потпуно схватају проблеме одмора радника Титограда и спремни су да покажу пуно разумијевање према овом проблему, нормално, поштујући законе и уважавајући урбанистичке планове ове општине.

УЗ 40-ГОДИШЊИЦУ ПРВЕ БОКЕЉСКЕ БРИГАДЕ

СТАЛО ЈЕ ЈОШ ГЛАВНО УПОРИШТЕ: Доње Леденице. То није било само једно утврђење, с једним редом бодљикових жица, једним бункером и једним ровом. То је био веома добро утврђени чврт који су сачињавали: аустријска касарна на спрат, с још неколико зграда подигнутих од чврстог материјала, коњушице, неколико барака које су служиле за смештај опреме и магацини за смештај радионица. Защитни зидови, бетонски бункери и ровови, минска поља и вишередна жичана препрека ојачавали су систем утврђене одбране. На удаљености од неколико стотина метара у подножју брда Веленјака, у љутој камењару, била су укопана, један уз други, два склоништа, које су још прије направили Италијани. Њемци су на улазима тих склоништа подигли заштитни зид и претворили их у бункере. Поншто су на својој кожи осјетили шта значи стално артиљеријско бомбардовање њихових утврђења и какве им жртве доноси, а знајући да партизани нападају пре тежко ноћу, Њемци су сваког дана пред зору повлачили дио својих снага из гла-

Јуриш на Леденице

(ИЗ КЊИГЕ „ЛЕДЕНИЦЕ“ АУТОРА ЈОВА МИХАЉЕВИЋА)

вних објекта утврђења у ова два склоништа у брду, а у први мрак опет их враћали у главне објекте.

Коначне борбе за ликвидацију Леденица вођене су између 14. и 18. новембра 1944. године. У нападу су учествовали Први и трећи батаљон Бокељске бригаде и Пети батаљон Друге дalmatinske. Обруч око тврђаве био је толико чврст, а обезбеђење према Рисну појачано. Тако је била искључена свака могућност извлачења опколених снага или доласка појачања непријатељу.

Услиједили су јуриши за јуришом, и даљу и ноћу. Многи су у тим јуришима погинули, а Леденице су давале жилав отпор. Када би се нападао ноћу, обично између 21 и 22 часа па до зоре, провлачили смо се у колони по један кроз отворе на појасу бодљикове жице, а онда развијали у стрељачки строј и из непосредне близине отварали ватру да заштитимо бомбаше. У прецизности те

ватре ненадмашан је био пушкомитраљезац Михаило Преочанин. Он је из свог „шарца“ умio тако добро да нишани да му скоро ниједан метак не промаши отвор на бункеру.

Након ових јуриша Штаб је оцијенио да би најефикаснију подршку својим борцима у нападу могао да пружи противтенковски топ из састава савезничке артиљерије. Само његове панцирне гранате, велике пробојне моки, могле су да разоре дебеле зидове утврђења. Енглези су једва пристали да га уступе, али нису били спремни да се он постави на тако близко одстојање, јер се то косило с војним правилима. Уз то, посада топа била је изложена непосредној животној опасности. Од непријатељске артиљерије, која је дејствовала из Леденица неколико да на прије, погинуо је један енглески војник, чак у Драгаљу. Требало је доста убеђивања док је представник енглеског дивизиона прије да уступи топ. Штаб је одредио посаду од наших бораца који су били вични рукоvanaју топом.

С најближе кривине пута изнад главне касарне њене зидине није било могуће успјешно тући. Зато је топ требало свуви до платоа у равни утврђења. Сјекира ма се борци крчили дрвеће, а рукама и конопима придржавали топ да им не слети низ падину. Зауставили су га и

спред бодљикове жице на око 100 метара испред главне касарне.

У освите 18. новембра било је све спремно. Неколико митраљеза било је постављено да туче сваки отвор на тврђави с правца на коме је постављен противковски топ. Унакрсна ватра са свих страна сливала се у Доње Леденице. Ван бетонских бунара и утврђења Њемци нису могли ни ока да помоле. Батерија њихових топова, која је, до прије неколико дана дејствовала с ливаде, стајала је напуштена, и хладне топовске цијеви заливала је хладну јесењу кишу. Непријатељска артиљерија с Врмџа и других утврђења из Залива повремено је дејствовала, али су њене гранате падале у прозорима, уместо снопова врелих рафала, појављују се бијела платна. Пала је команда за прекид ватре и с наше стране. Али, многи борци су сумњали да то није непријатељска варка.

Неколико бораца који су били најближи утврђењу, изашли су из заклона и упутили се према Њемцима. Као да су им се приближили ови су отворили ватру и двојицу убили. Наочиглед стотине њихових другова, који су, не чекајући команду за отварање ватре, уз погрде и псовке, притискали обараче и почели да туку сваки отвор на касарнама и другим објектима. Котлином је поново завладао пакао. Услиједила је брза палба из свих оружја. Није дugo потрајало Њемци су поново истакли бијеле заставе. Али, ко да им више вјерује! Непријатељ смо обасули још жећом ватре и — обману којом су се послужили скupo су платили.

Приморске новине

Лист ССРН општине Будва. Уређује: Редакциски колегијум. Главни и одговорни уредник: Владимир Станишић. Издавач: Културни центар Будва. Адреса редакције: „Приморске новине“ — Будва телефон: 41-194 — Број жири-рачуна 20710-603-1809 код СДК Будва — Штампа: Издавачко-штампарска радна организација „Обод“ — Цетиње — Претпеча: годишњи 350 дин.; за иностранство 10 драма. — Рукописи се не враћају

ИЗ РАДА ДРУШТВЕНОГ ПРАВОБРАНИОЦА САМОУПРАВЉАЊА

ДРУШТВЕНИ ПРАВОБРАНИЛАЦ самоуправљања је још крајем 1982. године указао СИЗ-у становаша на изузетну ситуацију поводом наплате ста-нарине, посебно на новоизграђено насеље код основне школе „Стјепан Митров Љубишић“. Наиме, уговори о коришћењу станови нису били закључени са станарима због тога што се води спор око утврђивања цијене коштања по квадратном метру стамбене површине. Такође је указано да технички пријем поједињих станови није завршен и да нови стамбени фонд радијално пропада, јер сваки пети стан, осим тога што точи, има и других, већих, недостатака.

НЕДОПУСТИВ ОДНОС ПРЕМА ДРУШТВЕНОЈ ИМОВИНИ

Иако су зграде усвојене током 1980/81. године, још и данас се јављају исти проблеми и запажа недопустив однос према друштвеној имовини. Крајем 1983. године наводно је утврђена коначна цијена квадратног метра стамбене површине и пришло се закључивању уговора, па је наплата станарине још увијек проблем, јер сада треба плаћати и разлику по цијени од назначених аконтација до коначног обрачуна.

Оно што највише забрињава јесте да нема евидентије станови по њиховим но-сиоцима и власницима, нити се зна шта је чије, јер се често не зна по ком основу се станар уселио и ко је давалац станови, мада станари већ годинама живе у њима!

Појединци замјењују станове, уступају их радију организацији, иако на то не-мају право, и добијају кredit — власник стана не зна да газдује својом имовином, а органи управљања олако доносе одлуке, СИЗ становија једноставно даје сагlasност — и ствар је завршена! Такође се не зна колико има општинских или станови органа управе, ко се где уселио, кога је требало иселити, ко је усвојен по уговору о доживотном издржавању носилаца становског права, односно ко је остао у стану послије његове смрти! Посебно треба указати на нерад кућних савјета и небригу о друштвеној имовини, због че га нови стамбени фонд пропада наочиглед свих одговорних!

Како, даље, објаснити чињеници да је СИЗ становија продавала станове купцима широм наше земље. Врло је проблематичан гubitак због губљења спорова са никшићком радном организацијом „Црна Гора“ и купцима станови чија вриједност износи преко двије и по милијарде стarih динара!

Као један од елемената уговора, цијена квадратног метра стамбеног простора не стручно је утврђивана, па се, према подацима, креће од 18.000,00 до 32.000,00 динара зависно од тога како је који спор пред судом окончан. Чак су неки станови, по проведеном судском поступку, усвојени по цијени од 11.080,00 динара за квадратни метар корисне површине. Конкретно, само за осам таквих усвојења СИЗ је остала „краћа“ за 4.645.900,00 динара, иако је друштвени правобра-

Шта све треба да нас забрињава?

нилац самоуправљања тражио интервенцију Општинског јавног тужилаштва, Општинског суда Котор Републичког јавног тужилаштва и Републичког друштвено-правобраниоца самоуправљања. Међутим, узalудно је било све — усвојење је спроведено принудно.

Има случајева угрожавања друштвених својина, злоупотреба и проневјера од стране одговорних лица у организацијама удруженог рада, као и текње да све „остане у кући“!

Поред привредног криминала и тежих преступа, треба указати и на случајеве неизвршавања обавеза грађана, као што су неплаћање пореза, електричне енергије, радио и телевизијских претплатника. Све је то резултат небриге према друштвено-имовини и слабог функционисања заштите друштве не имовине, слабљења укупног система надзора и контроле, нарушавања уставности, законитости и социјалистичког морала, те, једноставно, слабљења система одговорности, изостајања реаговања људима од оне која произлази по основу тога што један број њих има привилегију да ради и остварује своје уставно право на рад, а други нису у могућности да то право реализују. Излаз из овакве ситуације треба, прије свега, тражити у икоришћавању производних резерви, које се налазе у расположивим капацитетима, што би условило знатно повећање запослености, че то без додатних материјалних улагања. Полазна основа била би израда конкретних програма за рационализације и потпуније коришћење интре-еномије, посебно за боље коришћење капацитета.

Чињеница и досљеднија политика запошљавања све до пријемне санкције за неизвршење обавеза у погледу пријема младих радника, како у односу на пословодне, тако и у односу на самоуправне ор-гане.

Треба се запитати и шта је то што спречава брже запошљавање жена, да ли се ту појављује и проблем материнства? Има случајева да жене — раднице, учесници конкурса, ту околност истичу.

Када је ријеч о најосјетљивијем, социјалном, аспекту области запошљавања, треба истаћи да нема веће социјалне диференцијације међу људима од оне која произлази по основу тога што један број њих има привилегију да ради и остварује своје уставно право на рад, а други нису у могућности да то право реализују. Излаз из овакве ситуације треба, прије свега, тражити у икоришћавању производних резерви, које се налазе у расположивим капацитетима, што би условило знатно повећање запослености, че то без додатних материјалних улагања. Полазна основа била би израда конкретних програма за рационализације и потпуније коришћење интре-еномије, посебно за боље коришћење капацитета.

КАКО СМАЊИТИ БРОЈ НЕЗАПОСЛЕНИХ?

Крајем прошле године код СИЗ-а запошљавања било је пријављено укупно 536 незапослених лица, од тога броја 370 жена. Квалификациони структуре незапослених је сљедећа: висока спрема — 18, виша — 12, средња — 196, квалификованих — 130, неквалификованых — 22 и приучених — 150.

Крајем године било је без после по четири правника и економиста, пет туристолога, 75 туристичких техничара, 50 с гимназијском матуром, 17 економских техничара, трговца — 31, 44 конобара и 15 рецепционера. Коментар оваквом стању је непотребан.

Да би се смањио број незапослених, требало би обавезно пензионисати сва лица која су испунила услове за одлазак у пензију, забранити рад пензионисаних лица, свести допунски, хонорарни, прековремени и рад по уговору о дјелу на друштвено прихватљиву мјеру, поштити ти надзор над бесправним радом лица, провести акцију на утврђивање критеријума стварно незапослених у оквиру броја лица која траже посао, као и услове скidaња с евиденције, када се одбije понуђени посао или понуђена преквалификација, преиспитати систем материјалног обезбеђења за случај незапослености.

У једном броју радних организација, ООУР-а, па и у органима управе Скупштине општине не поштује се институција конкурса — огласа, друштвени договор и самоуправни споразум о запошљавању, запошљавају се радници без посредства СИЗ-а за запошљавање (радник почне да ради, па се тек онда расписује конкурс), судске

пресуде се не извршавају. Карактеристични су у негативном смислу захтјеви за увођење пробног рада, за тзв. политичку подобност, за дуже радио искуство, мимо утврђеног законског максимума.

Радници радне јединице „Центропрома“ у Будви, Агропогон „13. јула“, продавнице на подручју хотела „Београд“ истичу своје захтјеве за заштиту самоуправних права. Дуг је пут док је то право реализацију преко судова удруженог рада. Друштвени правобранилац самоуправљања указао је на неопходност да се поведе шире акција свих друштвено-политичких структура у општини како би се, под условом испуњења законских услова, извршиле статусне трансформације и сви такви облици где постоји могућност стекли статус основне организације удруженог рада, или до сада није учињено ништа у том правцу.

НЕ ВИ СМЈЕЛО ДА НАМ БУДЕ СВЕЈЕДНО

Врло лако се миримо са стањем ствари, не улазећи у суштину проблема, истичући да је самоуправно право радника да одлуче како ће се организовати. Тачна је констатација, али није свеједно, нити би требало да буде свеједно свим надлежним, да се бар без законских услова гасе ООУР-и на нашем подручју. Друштвени правобранилац је морао да поднесе предлог Основном суду удруженог рада Титоград да би оспорио одлуку о статусном трансформисању ООУР „Топола“ — Пекара у Будви у радну јединицу, јер се нису стекли законски услови за то, а и поступак није спроведен према закону, јер, рецимо, „претходно расправљање“, као једна од фаза поступка, у спровођењу референдума није обезбијено, нити је могло бити присуством 18 од укупно 82 уписаног радника! Правобранилац је благовремено упозорио органе управљања ООУР „Топола“ — Пекара у Будви, али уз притисак Радне организације једноставно се оперисало с констатацијом „да се у општини од одговорних добило зелено свјетло“, што је тачно — наглашено је да се све одвија по закону.

Да је предлог друштвено-правобраниоца био оправдан за тражење судске интервенције потврђује и одлука Основног суда удруженог рада Титоград којом се поништава одлука ООУР-а „Топола“ о усвајању самоуправног споразума о промјенама у организовању радне организације „Житокомбинат“ Бачка Топола од новембра 1983. године.

Друштвени правобранилац самуправљања цијени да не само кроз овај случај него и шире треба сагледати проблематику са аспекта како и колико се остварује самоуправљање у дислокираним облицима удруженог рада у односу на матичну организацију и на самоуправна права радних људи.

ПОДАТАК КОЈИ ЗАБРИНЯВА

Ако анализирајмо податке о броју предмета у овом органу за протекли период, тј. 1983. годину, уочљиво је сљедеће:

◆ Друштвени правобранилац самоуправљања разматрају да је у прошлјој години 61 захтјев радника појединачно, пет захтјева радника од групе радника, 35 судских обавештења да се води спор, 36 поступка по сопственој иницијативи и двије анонимне представке.

◆ У кршењу самоуправних права радника, односно доношењу појединачних одлука по њиховом приговору или у примјени самоуправних општих аката као извршиоци повреда највише се појављују органи управљања у удруженом раду. Тај податак (32 случаја) забрињава, јер се намеће питање: ко, онда, треба да штити законитост и уставност, да до следно примјењује самоуправна општа акта и на тај начин гарантује правну сигурност радницима у остваривању њихових самоуправних права?

◆ Самоуправно одлучивање у удруженом раду не може се остварити без отворености и јавности, чиме се обезбеђује демократско понашање. То се, посебно, односи на управљачке процесе. Ако неопходне информације изостану, самоуправно одлучивање не може да се креће узлазном линијом, већ актери у одлучивању само приступају доношењу одлука, а не одлучују, односно нису у стању да одлучују. Такав „стил у раду“ представља највећу деформацију самоуправљања, најгрубље манипулисање потребама и интересима радника и самим радницима. Информације у циљу остваривања самоуправљања нису исто што и самоуправљање — оне подстичу и иницирају удружене раднике да постају господари услова и резултата рада, да се организују за новонастапљене услове привређивања.

◆ Очигледно је да је информисање у удруженом раду динамичан процес који је условљен многобројним унутрашњим и спољашњим чињеницима. Симптоми раванодушности и пасивности радника не значе само неразвијену свијест за самоуправљање, већ и, обрнуто, појављују се и егзистирају када су битно нарушени самоуправни односи, када су блокирали канали самоуправне иницијативе радника.

◆ Заслужује пажњу чињеница да се Синдикат недовољно ангажује у раду Са-моуправне радничке контроле. Није риједак случај да је, у разговору с њиховим члановима, на питање да ли су упознати са својим правима, обавезама и дјелокругом, често добија исти одговор: „Не!“ За слаб рад контроле наводи се обично кадровска неоспособљеност, недовољна активност поједињих чланова, рад у смјенама, линија незамјера и недовољна сарадња са самоуправним органима.

Станови — најчешћа тема ООУР ПТТ саобраћаја

Изградња нове стамбене зграде и подјела станови у њој најчешћа су тема не само у ООУР ПТТ саобраћаја, за чије је раднике прављено, него и ван олог колективи. Станови нису још усвојени, али приче о њима не престају.

У нашу редакцију навратило је више радника будванске поште. Изнимљиви су своја мишљења о становима и њиховој подјели. Сви се слажу у оцени да је изграђено много мање станови него што је било планирано, да су због тога неоправдано

„Интеграл“, који је извођач радова на нашој згради.

С тим партера изграђено је осам станови. Међутим, у новој згради на падинама брда Спас изграђена су чак 24 стана. Градњу преосталих прескаче станови финансирао је „Интеграл“ и, како сазнајемо, продао их другим радним организацијама. Кажу да су неки, чак, продати и приватницима. То је веома револтирало запослене у будванској пошти.

— Код нас је без стана 70% запослених и требало нам је знатно више станови

нас бисмо имали много више станови.

Но, што је — ту је. Приступило се подјели тих осам станови. Како сазнајемо, Комисија за стамбена питања сачинила је предлог, а да се није упознала са стамбеним (не)приликама запослених. Предлог није задовољио раднике, па су стигле примједбе и жалбе. Међутим, како истичу одговорни у пошти, Раднички савјет још није извршио подјелу станови, што значи да има времена за „поправке“.

— Појединци су донијели лажне потврде о стамбеним условима, броју чланова домаћинства, здравственом стању — истиче Драган Велимировић. — Све то треба по-доброчно испитати и провјерити, па тек онда прићи подјели. Правилник о додјели станови је у складу са законом, али више одговора руководиоцима него радницима. Наиме, ко има већу плату и боље радно место има и више бодова него онај ко има више деце и тешке стамбене прилике!

С. Г.

Предстоји побољшање ПТТ веза

„Ривијера бисерних пла-жа“, како називају нашу обалу, имаће до наредне туристичке сезоне много бољу везу са свијетом. Лоша искуства из ове сезоне учинила су да одговорни у будванској пошти предузму енергичније кораке како би се успоставило сигурније „хело“ са овог подручја.

— На најбољем смо путу да проблем решимо — каже Божидар Стругар, директор ООУР ПТТ саобраћаја. — Потребно нам је око 30 милиона динара у девизама да бисмо, уз садашња 73, добили још 160 излаза. Тиме би се омогућило несметано бирање из свих мјеста на будванској ривијери. У тој је договор са „Монтенегро туристом“, који на нашем подручју има велики број туристичких објеката, око обезбеђења потребних девиза. Надамо се да ће ускоро бити постигнут споразум као би се радови окончали прије сезоне.

— Мислим да би неко требало да поднесе реферат о новонасталој ситуацији!

„извисили“ многи радници који су без крова над главом, да правилник о расподјељи станови није најбоље урађен.

— Морам рећи да је било разговора око изградње двадесетак и више станови, али до тога није дошло због тога што није било довољно пар — рекао нам је Божидар Стругар, директор ООУР ПТТ саобраћаја. — Да је то истински илуструју подаци: уложили смо нешто преко пет милиона динара нашег новца и 10 милиона које нам је на кредит дао суботички

него што смо добили — каже Драган Велимировић, секретар основне организације СК у ПТТ Будва. — Могу рећи да нам је приликом припреме за почетак градње много тога обећано, али је касније помоћ изостала. Прије ради, СИЗ становија нам је уступила 13 милиона динара на кредит, али с роком отплате на свега годину дана. Нисмо тако нешто могли прихватити, па те паре нисмо ни користили. Међутим, да нам је тај новац дат са дужим роком отплате да-

ИЗ ОДЈЕЉЕЊА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА

Ухваћени провалници станови

Организованом акцијом радници Одјељења унутрашњих послова у Будви успјели су да идентификују провалнике у станове који су оперисали на подручју Будве, Тивта, Котора и Дубровника.

Ријеч је о малојетницима С. Б. и Б. М. из Крушевца, који су током августа обавили више провалних крађа на овом простору. Како смо обавијешти, малојетници су за вријеме боравка у Будви спавали по плажама. У крају су обично одлазили прије подне. Ускакали су у станове махом преко тераса и односили новац (динаре и девизе), злато, накит, фото-апарате, касетофоне и друге ствари од вриједности. За своје „излете“ у сусједна мјеста користили су такси возила, а возачима су остављали богате напојнице. У вечерњим часовима су се проводили у ресторанима дуж обале где су били познати као „добри гости“.

У Одјељењу унутрашњих послова у Будви рачунају да су ови лопови украдли новца и robe у вриједности преко милион динара. Дио новца и robe пронађен код њих враћен је власницима. Међутим, највише тога су потрошили. Када би им по-нестало новца продавали су накит и другу robu.

Крадљивци у кратким панталонама (обојице имају испод 14. година) приведени су у Одјељењу унутрашњих послова, а потом су предати родитељима.

Почетком септембра радници Одјељења унутрашњих послова имали су још један успешан посао. Лишили су слободе италијанског држављанина Ђованија Вонара, који је као представник једне торијске фирме боравио на Светом Стефану, где је преко своје агенције доводио госте у објекте ООУР „Хотели Свети Стефан“. Међутим, Вонара је овом колективу остао дужан око 3,4 милиона динара. Дуг је требало да измири 26. августа. Правдао се да новац треба да му стигне од пријатеља из Италије, Изјутра, 7. септембра, напустио је наше најпознатије љетовалиште, оставивши путне исправе у граду-хотелу. Покушао је да уз возачку дозволу пређе гранични прелаз код Ђилипа. Међутим, та му је намјера осуђена. Против њега је по-днијета кривична пријава, а потом је предат истражном судији Окружног суда у Титограду.

С. Г.

Љубав професора Ђанија

ЦРНОГОРСКО ПРИМОРЈЕ, најјужнији дио Јадрана, има своје посебности у односу на његов средњи и сјеверни дис. Будванска ривијера је најактрактивнији дио Црногорског приморја. Овај крај зову ривијером пјешчаних плажа, које се пружају као џердан од Јаза до Будварице.

Сусрет са Будвом је су срет са Медитераном. Густи маслињаци чине зелени декор приобалног дигела. У старија времена постојао је лијеп обичај, да сваки младожења прије женидбе посади 25 маслина. Овде расту и друге средоземне културе: смоква, нар, поморанџа, лимун, мандарина...

Будва је позната и по томе што у њој има пуно индивидуалних вила, кућа. Оне имају своје баште, вртове у којима њи хови власници његују разне цвијеће. Једна од најпознатијих, прави расадник биљних култура је башта познатог хирурга проф. др Ђанија Поповића, добитника низа друштвених признања, међу којима и награде АВНОЈ-а.

— Волим цвијеће. О њему бих могао данима да причам, дочекује нас у свом врту проф. др. Поповић.

— Своје растиње које је засађено у врту је са разних континената. То је, збога, права ботаничка башта.

Показује нам ружичасте, наранџасте, црвене, љубичасте бугавиле. Више врста хибискуса (кинески цвијет), камелије у разним бојама. Кактусе из средње, јужне Америке и Африке. Руже чији називи су имена славних личности цвијета: „Маршал Тито“, „Кенеди“, „Шарл де Гол“, „Марија Калас“. Ту је и „Бегонија аранча“ из Кеније.

— Она је, вели нам проф. др Поповић, крајем августа почела да цвјети. Таква ће бити до почетка фебруара. Тада ће посебно обожавам. Ту су разне врсте палми, банана, стабла лимуна, наранџи и мандарина...

— Прије двадесетак година почела је изградња вила у Госпоштини, најљепшем, по многима, дигелу Будве. Ниједна парцела за кућу није смјела да има мање од 500 квадратних метара. Одговорни су сматрали да Будва треба да буде препозната као туристичка општина — рекао је на крају проф. др Ђанија Поповић.

да гости доживљавају квалитет више у туристичкој понуди — прича проф. др Поповић.

— Није добро, што су баште приватника ограничene. Јешице би било, наглашава он — да су отворене, да дјелују као авеније цвијећа, као што је, рецимо, у земљи лала — Холандији.

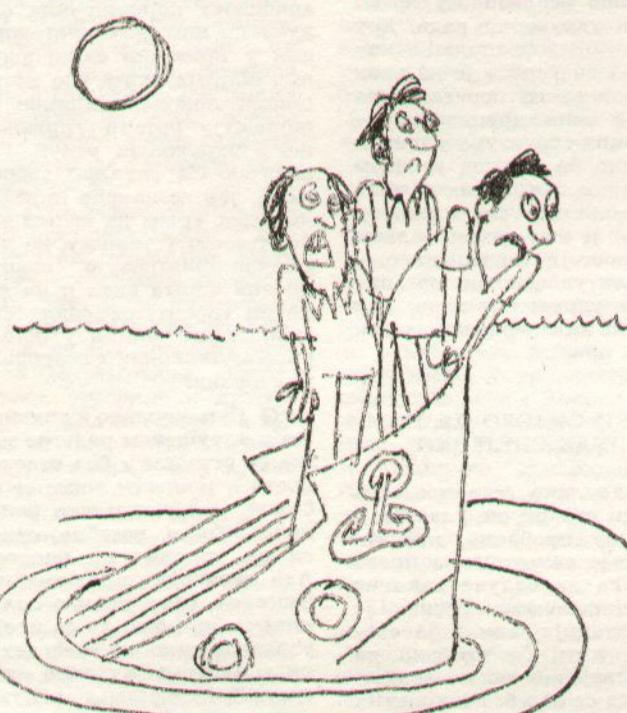
— Никада друштво не може бити толико богато да може гајити цвијеће. Јубитељи цвијећа улажу своју љубав, ентузијазам у подизању и одржавању цвијећа. Међутим, има нешто што друштво може да помогне у одржавању цвијећа — каже Ђанија. Сада у Будви, рецимо за домаћинство, кубик воде стаје 33 динара, а такве су цијене дуж цијеле обале Јадрана. Да би домаћин који има више сто тина квадратних метара под цвијећем, одржао цвијеће у јулу и августу, када овде расту и друге средоземне културе: смоква, нар, поморанџа, лимун, мандарина...

— У неким земљама, као што је Израел, где вода живот значи у букаљном смислу, тамоцињем становништву се, као подстација за гајење цвијећа, у ноћним часовима од 21 до 6 ујутро даје бесплатну воду за заливавање башта и цвећењака. Слично раде и неке земље Запада. Зашто не би слиједила овакав пример и наша земља? — пита он.

Туристички савез Будве увидио је исправност мишљења проф. др Поповића. Овог љета је предложио Извршном одбору Скупштине општине да грађани чије су баште украс Будве, треба да добију воду, као што је плаћа Градско зеленило. Тај предлог овог љета није прошао скупштинску процедуру. Нада се професор Ђанија да ће овакав предлог добити подршку. Да не би било шпекулације, сваки онај коме комисија или неко ко буде надлежан оцјени да му је врт примјеран, морао би уградити посебан сат за воду.

— Војим се, да ће пријатеље баште и у њима цвијеће у докледно вријеме увенuti, а онда ће друштво, у овом случају општинари, тражити мјере да би оне поново оживјеле. Проблем наизглед изгледа мали, али сви морамо мислити да смо туристичка општина — рекао је на крају проф. др Ђанија Поповић.

Станко ПАПОВИЋ

Свети Стефан — фабрика девиза

ГЛЕДАЈУЋИ ПРЕКО ЗИДОВА КОЈИ СУ НЕКАД ШТИЛИ ОВО НАСЕЉЕ ОД ГУСАРА, ГОСТ ИМА УТИСАК ДА БОРАВИ У СОПСТВЕНОЈ ТВРЂАВИ, НА СОПСТВЕНОМ ОСТРВУ, ЗА ОБИЧНОГ ТУРИСТУ, КОЈИ ЈЕ, НАРАВНО, СТРАНАЦ, ОВО ЗАДОВОЉСТВО СТАЈЕ 60 ДОЛАРА ДНЕВНО, ЗА СОФИЈУ ЛОРЕН ИЛИ АРАПСКОГ ШЕИКА ЦИЈЕНА ЈЕДЕСЕТ ПУТА ВИША.

КАД САМ ПРИШАО СТОЛУ, придржао ми је столицу. Кад сам за вршио ручак, већ је знао да за десерт једем сладолед, а мој колега „српна леђа“. Као да сам ту читавог љета, а не од јутрос. Није било никакве шансе да сам себи налијем вино у чаши. Келнер је стално био бржи, као да има осам руку. У ствари, било их је четири. Мислим келнера, дискретних, али „на готовс“.

Јесте да пуне паприке стају 230 старих хиљада. Јесте да пасуљ није циновски, само је циновска цијена (1620 динара за порцију), али је лијепо — као у причи.

Једна узана камена превлака пружа се између ко пна и острва „де лукс“ категорије — Светог Стефана. Ноћу та превлака личи по мало на манекенску писту. Нешто и због вечеरњих тоалета, које наш човјек облачи кад му се прохтје да попије пиће раме уз раме с текашким богаташем (кокакола — 140 дин.) у Светом Стефану, а више због безброя рефлектора (прегорелих нема), који из камене ограде освјетљавају силуете шетача.

Даљу, то је стаза с које неупућени радозналаци, још прије него што стигне на луксузно острво, баца погледе на његове госте, тачиће гошће, које се излежавају на хотелској плажи. Врло је вјероватно да се нигде дуж Јадрана не шета, не брчка и не сунча с тако мало одјеће и тако много топлеса, што, према домаћем мјерилу стидљивости, наводи нашег човјека на исправан закључак: плажа је резервисана за странце.

Кад уђе кроз врата тог обећаног хотелског раја, посетилац схвата да на Светом Стефану заиста има свега — осим домаћих туриста на стану и храни. Њима је, претежно, намирењен само чежњиви поглед на раскош, који, дакако, није бесплатан. Испред гвоздене капије на улазу неумољиви чувар увира 25 старих хиљада по гла ви домаћег радног човјека коме, затим, још преостаје да на брзину обнови пригодне интернационалне изразе за мимоилажење уским уличицама овог некадашњег рибарског сеоцета: »Permeso, ekskjuzmi, enšuldigung...«

РИБАРИ КРЕДИТИРАЛИ СВЕТИ СТЕФАН

На пожутјелом музејском пергменту Свети Стефан се први пут помиње као тврђава. У 15. вијеку црногорско племе Паштровићи по разило је, наводно, турску војску у заливу Јаз код Будве и одратног плијена подигло на овом острву 16 кућа опасаних каменим зидовима, пушкарницама и природним морским бедемом.

Почетком овог вијека Свети Стефан је био рибарско насеље, које су мјештани све чешће напуштали у трагају ша лакшом зарадом. Првих година послије другог светског рата на острву је било само 11 становника. У исто вријеме, овај природом богато обдарени дио Црногорског приморја био је омиљено састављаште званичника из културног и јавног живота. Из више „Топлиш“ у Милочеру отискивао се у дуге штете ка Светом Стефану и Едвард Кардељ. Мјештани данас радо препричавају како је Кардељ знао да позове и милицију када примијети неког да на магарцу товари за своје куће, зидарске, потребе онај јединствени ситни шљунак на којем се данас башкарке стражари трошећи девизе.

У некој од тих штетија вјероватно се и родила идеја једног од најближих Титових сарадника да се Свети Стефан претвори у прву домаћу фабрику конвертибилне валуте — екскулзивно љетовалиште за стране госте које занима тишина и првокласна услуга, а не и цијена (под условом да није благајуће ниска).

Током 1957. рибарско насеље је експроприсано, а мајлоријном становништву попуњен посао у будућем хотелу који су ускоро почели да адаптирају пругасто униформисани станари једне ка знено-поправне установе. У том тренутку Светом Стефану је само тишина била најпретек. Екскулзивност је тек требало створити, што није било нимало лако у вријеме кад се под туристичким гостопримством још подразумјевало слатко, плус хладна вода и покоја маслина.

Наоко сизифовски задатак разријешен је тако што су на Светом Стефану позвани врхунски мајстори угоститељско-кулинарских вјештина из цијеле земље. Њихов долазак, поспјешен вишим интересима, ваљало је на одговарајући начин и платити. Тако се, у прво вријеме, дешавало да мјештани, преквалификовани на брзу руку у службенике хотела, кредитирају сопствено „де лукс“ предуземе.

— Прве три-четири године хотел је пословао с губицима, па по неколико мјесеци нисмо примали ни динара, да би се подмирила примија кувара и посластичара из београдских хотела „Метропол“ и „Мажестик“ — каже Љубо Анђујес, који је посао у хотелу добио у замјену за експроприсану кућу на острву, а данас је шеф рецепције и служи се са четири свјетска језика.

Први гост славног имена и дубоког цепа на Светом Стефану био је енглески лорд Бедфорд.

— Долазићу овде све док не напуните хотел — обећао

је он 1962. године и — никада више није дошао. Већ сљедеће године Свети Стефан је постао „једни светац од кога имамо користи“, како је то у шали знао да каже предсједник Тито.

— Ја настојим да се госту никада не пружи прилика да се на нешто пожали. Ако би се то догодило, шеф рецепције или директор хотелске не би кривили ни спремачицу, ни собарицу, већ мене. Таква је наша организација. Најлакше ми је са сталним гостима, а они су, срећом, у већини. За њих увијек знам какве сапуне и цигарете воле, какво пиће пiju и какво им се цвијеће свија. Када нам први пут долази неки познати гост, настојим да се унапријед ра спитам о његовим навикама. Тако сам за предсједника Џордана знала какво цвијеће да одaberem и који дезодорант да ставим поред огледала.

„МАКАРУЛИ“ ЗА ПЕРТИНИЈА

Кухињом, која је дала мјежда и највећи допринос свјетском угледу хотела, руководи 34-годишњи Вуко Митровић. Он је наследник и најбољи ћак једног од 20 званично најбољих кувара свијета покојног Душана Миковића, који је увео правило да кувари Светог Стефана морају да се лишавају дувана и алкохола, јер тиме чувају рефинирани осјећај за разне зачине. Вуко Митровић, врло прецизно, даје гастроономски портрет својих гостију:

— Италијани воле тијесто и месо на жару, Њемци обожавају наша најликантнија јела, а Енглезима је најважније да храна буде врућа. Но, ако госту припремите специјалитет његове куће, још укуснији него што он то код куће једе, трајно сте га освојили, а то је наш главни циљ. Тако смо предсједнику Џордану понудили „макаруле“, јело од тијеста које се прави само у овом нашем крају, између Петровца и Бечића. Био је одушевљен.

У кухињи „де лукс“ хотела „Свети Стефан“ ради 35 људи. Осамнаест запослених су кувари или слastičari. Сваког дана они у оквиру пансионског менија нуде гостима једно хладно и једно топло предјело, пет врста супе, осам различитих главних јела, 12 врста салата и осам десерта. Гост који нема пансион, за овакав мени треба да доплати 12 добра (плус 80 до 85 добра колико, иначе, кошта лежак), или да бира „a la carte“.

— Не вјерујем да постоји јело — каже Вуко Митровић — које у току дана не бисмо били у стању да припремимо госту, осим можда неких ријетких птица.

Али, једног јутра догодије се да је један екстра大发，антанцији највише зато што овдашњи гост из финансијских разлога пријетко припада рођерској генерацији. Али, зато су до касно у ноћ одлично посјећени мали барови, у ствари, укупно преуређени стари млинови за маслине. Ту одјекује музика „за ујомо старење“, а вјешти бармени потстичу ванпансионску потрошњу.

— Ако госту потеку сузе, бармен мора да плаче, да пјева ако гост пјева, да легне с њим под шанк у пијањству. Бармен је душа и срце овог хотела — тврди Суботичанин Мирко Ивковић, један од шефова сале у хотелском ресторану и руководилац специјалног петнаестодневног курса за „барамене приправнике“, који се овде редовно одржава.

Бармен је исповједник разочараног госта, који бјежи од жене или пословног краха. Он мора да прати свјетску

штампу, од политичких избора до књижних трка. Сјећам се, кад су у Њемачкој били избори, навијао сам гласно за Вилија Бранта и убирао од Њемаца фантасти чан пазар.

Ивковић је, иначе, и аутор најпознатијег хотелског коктела. Припремано у част вjenčanja енглеског престолонаследника Чарлса, пије је у пуном туристичком погону само од маја до октобра. Остало је године већина од око 170 запослених користи за допунску дјелатност, при чему угоститељска исказница са Светог Стефана отвара врата не само домаћим већ и иностраним хотелима и ресторана.

У ВИЛИ СОФИЈЕ ЛОРЕН

На жалост тог жељно очекиваног августа 1981. године, принц Чарлс и леди Дајана нису одвојили ни дје лић свог меденог мјесеца за Свети Стефан, иако је за њих, као и за све славне и пребогате госте, био резервисан апартман 118. Дуго су мјештани ову вилу полуоглашано називали „кућом Софије Лорен“. Но, филмска дива је овде престала да долази када је 1971. пропао покушај њеног мужа Понтија да уздржи новац и добити са овдашњим хотелским предузећем.

Прије и послије Лоренове и Понтија у вили су се смјењивали Лиз Телор и Ричард Бартона, Кирк Даглас, Силва Кошћина; падржавници Хелмут Шмит, Сиримаво Банданараке, Луис Кабрал, Ханс Дитрих Геншер, Зак Шабан Делмас; маршили СССР-а Тимошенко, Кириљенко и Јакубовски; књижевници Андреј Малро и Моравија и многи други мање славни, али плачјено можда и способнији гости.

— Познато име значи да гост може добро да плати — објашњава нам директор Кајенегра, док прилазимо вили 118. — Три пута до сада гости су плаћали по 630 добра дневно по соби за овај апартман. Али цијена није фиксна и уговорамо је непосредно с гостом. Обично тражимо 600 добра али ако гост одговори да жели да плати само 500, најчешће прихватамо и ту његову понуду.

Ујесто очекиваног сјаја и раскоши, вила 118 нуди, прије свега, папрено скупу тиштину. Смјештена је на истуријеном југозападном дијелу острва и заштићена од раздозних погледа гвозденом капијом с написом „private“. Најљепши дио амбијента је трем од зеленила са луксузном баштенском гарнитуром. Тек када овде сједне, посјетилац открива привлачност виле. Гледајући преко зидова, који су некад штитили насеље од гусара, гост има утицај на боравнику у сопственом острву — за само 600 добра дневно.

У каменој кући, која се споља много не разликује од осталих 35 кућа на острву, нема ни трага од „свиље и кадифе“. У приземљу је дневна соба са салонском гарнитуром и телевизором. Древне стенице воде на спрат с дводневним спаваћим и једном радионом собом, кухињом и два купатила. У једном од њих налазимо галабију (саудијску одјећу) једног од тројице Саудијаца, који су у пролазу кроз Свети Стефан плашили само за преноћиште — 700 добра. Журба или за боравност? Ма, не... онај ко овде спава може да мијења одијела као марамице.

Преко 3500 норма часова бригаде „Вукица Митровић — Шуња“

ПОСЛИЈЕ МЈЕСЕЦ ДАНА проведених на Савезној омладинској акцији „Словенске горице 84“, Омладинска радна бригада „Вукица Митровић — Шуња“ вратила се у Будву с признањима која је освојила на великој смотри рада и родољубља омладине: звањем најбоље у трећој смјени, Повељом друштвених активности и Траком акције.

Наши омладинци и омладинке уложили су преко 3000 ефективних часова, око 3,5 хиљада норма часова с просјеком норме од преко 177 одсто. Вриједност извршених радова износи 1,443.563,00 или 47,770,00 динара ис члану бригаде.

О животу и раду у омладинском насељу и утицима са акције причају нам сами бригадисти преко своје „Билтена“ који је у току акције редовно излазио.

Корак по корак напријед

ПРЕД НАМА СЕ ПРУЖА кривудава змија трасе. Значи, то треба ископати, то треба прећи крампом, лопатом, ашовом. Ипак то није ништа. Млади смо, пуни полета, снаге, живота и жеље за радом. У нама је ријешењост да будемо најбољи. То нам даје снагу. С пјесмом на уснама, корак по корак, сложно као браћа, напредујемо. Као од шале. Једно за-

ДОКАЗУЈЕМО СЕБЕ

ПИТАЛИ СУ МЕ: „Зар на мору није љепше?“ Размишљала сам...

Сјај сунца у плавој води, тихи шумови и укус слане воде док пливам, мириш цвијећа у приморском сутону... Из мене нестаје свакијашњи проблеми. Опуштам се...

Стој! Зар је сад вријеме за опуштање? Па мени је осамнаест година. Од чега се опуштати? Живот је тако лијеп и интересантан — упознај га са свих страна! Зашто сањари-ти на мјесечини, кад је стварност љепша од снова? Када бисмо сав живот провели тако у опуштању и сањарењу, нестали бисмо, нико за нас не би знао. Сада је вријеме да се живи! Сада је вријеме да се изграђујемо!

Упитај себе: каква си била прије него си отишla, а каква послиje? Шta јe у теби, у твојој личности, но-во?

Лијепо је на мору, али АКЦИЈА ЈЕ ЉЕПША. Сјетим се своје прве акције. Крила сам очи, пролазећи у лицом, бојала се сваке одговорности, сматрала да сам страшно глупа и неспретна, нисам вјеровала у себе и своје способности.

Погледај се данас. Где год кренеш, имаш другове и то не оне само: „Здраво... Добро сам...“ Погледај како држиш главу док про лазиш улицом. Погледај како се рукујеш са старим друговима: ништа нам љепше од чврстог и искреног стиска руке.

Данас прихваташ сваку одговорност, све задатке, данас си увјерен да стварно све можеш. Из дана у дан доказујеш себе.

једничко, громогласно УРА! и земља је већ ван канала.

Ништа нам није тешко. Норма се мора пребазити. Морамо доказати да, и поред умора, у нама младајачки елан не је јава. Жуљевите руке доказ су наше упорношти.

Корак по корак напријед. Бод по бод до побједе, до испуњења нашег обећања које смо кроз пјесму, пред полазак на ову акцију, дали нашим мајкама, очевима, друговима, суграђанима. Обећање да ћemo се и овог пута вратити као ударна бригада.

Рад на траси се продужује слободним активностима у насељу. Тамо се рађају нова љубави, шире се братство и јединство.

Пријатељство се срета у сваком поступку, заједничко ријечи, осмијеху, пјесми, у сваком бригадирском поздраву.

„Можда никада послије рата није било толико љубави“ — рекао је „нуг“ Тито — „као што је то данас да наша омладина учвршије братство и јединство... Нека она и даље на тим темељима, који су давно постајевни гради братство и јединство — јер једино је то залог успеха, нашег даљег развоја — развоја социјализма...“

У МОЈОЈ ЗЕМЉИ СУ ЈУТРА ПЛАВА А НЕБО ДУ ГОМ ИШАРАНО

ЗАПЛАВИЛА ЈЕ ЗОРА изнад насеља и чује се пјесма бригадирска. Насеље се буди. Устају млади грађеви, млади ударници. Диже се и комеша младост Југославије и она ће с великом љубављу поклонити мношту да рада да би наша земља била што изграђенија и љепша.

С пјесмом одлазе бригаде на трасу — са заставама, лоштама и крамповима. Чека их радилице на које ће изаћи раздрагано. Млада генерација слободне Југославије не смије дозволити да живи у сјенци наших очева и дједова. Нека ова акција буде један доказ снаге, воље и љубави младих. Нека падну сви рекорди!

Пуцају жуљеви, зној тече. Омладина поклања Југославији још једно своје дјело за које се ради и по највећем сунцу. Зелене се и злате опојном љепотом падине планина, виори се бригадна застава на вјетру. Ми млади ћemo изградити све као младост.

ЗАБИЉЕЖЕНО У ПРАСКВИЦИ

Момир Кнежевић

Копије као докуменат

Студенти и професори су тада скинули доста фресака које су, такође, својеврстан докуменат. Те и Кнежевићеве копије (има их десетак) много ће помоћи приликом обнове и санације манастирског комплекса Прасквице. Дио живописа остао је на платнима, па ће конзерваторма и рестаураторима то бити драгоценјена помоћ.

Момир Кнежевић се бави копирањем фресака већ десетак година. Сада је студент друге године Ликовне академије у Загребу. Рођен је у Црној Гори (општина

Никшић) и већи дио године проводи на нашем подручју, углавном у Режевићима, где ради на копирању фресака.

— Копија је драгоценјен докуменат. Ја сам обишао готово све цркве на подручју будванске општине и могу рећи да је живопис у многим црквама нису овјековјечене ни обичним апаратом! А без документације нема ваљане рестаурације — рекао нам је Момир Кнежевић.

С. Грегорић

Распеће (Прасквица XVIII вијек)

Премијера „Чуда невиђеног“

У сали Дома културе 9. септембра одржана је свечана премијера филма „Чудо невиђено“, режисера Живка Николића. Поред публике која је била испунила салу до посљедњег мјesta, премијери су присуствовали аутор Живко Николић, глумци Весна Пећанац и Боро Бего-вић, сценограф Миленко Јеремић и директор филма Никола Поповић.

— Премијерне представе филма „Чудо невиђено“ у Титограду и Будви показале су да Црногорци воле филмску умјетност. Прихватају и причу о себи било она позитивна или негативна. Чи-

ни се да је најважније да је оно што гледају прављено добро. Нећу овим да кажем да је мој филм некакво ремек-дјело, али је наишао на допадање код публике, изазвао је интересовање. За са-мо два дана приказивања у Титограду га је видјело пре-ко 2000 лица. У Будви је, такође, било велико интересовање публике. А то, ипак, нешто значи — рекао нам је Живко Николић, након премијерне представе у Будви.

ГРАФИКЕ ФРАНКА ВЕКИЈЕТИЈА

У Модерној галерији 12. септембра отворена је изложба десетак графичких листова, Тршћанина, Франка Векијетија. Овај италијански умјетник, ликовну на образбу стицао је у Трсту, Урбину, Венецији и у нашој Јубљани.

Од десетак награда, које је добио за своје графичко умијеће, двије је добио и у нашој земљи — обје Пиранду 1971. и 1972. године.

ВЕЛИМИР ТРИСКИ У ГАЛЕРИЈИ НА СВЕТОМ СТЕФАΝУ

У галерији града-хотела Свети Стефан члан Савјета федерације и велики поклоњник умјетности Светозар Вукмановић — Темпо отворио је самосталну изложбу слика академског сликара из Загреба, иначе нашег суграђанина, Велимира Триског. Умјетник се овдашњој публици представио са 25 радова (22 уља и 3 цртежа) који су настали у посљедњој години дана. Иначе, ово је десетак и пета самостална изложба Велимира Триског.

Г.

УЗ 60-ГОДИШЊИЦУ СМРТИ АНАТОЛА ФРАНСА

Открио је заборављену љепоту језика

ФРАНЦУСКИ КЊИЖЕВНИК АНАТОЛ ФРАНС (1844—1924) аутор је збирке ода и елегија („Позлаћене пјесме“), драмске поеме („Коринћанска свадба“), четири тома студија и критика („Књига приповиједака“ („Балкански живот“), неколико тазар“, „Кутија од седефа“, „Бунар свете Каре“, „Клио“, „Кренкебиј, Питоа, Еуке и друге корисне приче, „Седам жена Риђобрадога“, „Прича Жека Турнброда“, дужих новела и романа („Јокаста и Мршави мачак“, „Злочин Силвестра Бонара“, „Жеља Жана Сервијана“, „Књига муга пријатеља“, „Тајда“, „Печењарница код краљице Педок“, „Мишљења гостодина Жерома Којаљара“, „Црвени крин“, „Интелектуални дневник“, „Епикурев врт“, „Пјер Нозијер“, „Комична историја“, „На бијелом камену“, „Острво пингвине“, „Живот Јованке Орлеанке“, „Богови су једни“, „Побуна анђела“, „Мали Пјер“, „Живот у цијету“, „Савремена историја“), политичких чланака и говора, објављених у три тома под насловом „У сусрет бољим временима“. Изабран је за члана Француске академије, а 1912. године добио је Нобелову награду за књижевност.

ВИДЕО ЈЕ УГЊЕТАЧКУ И УГЊЕТЕНУ ФРАНЦУСКУ

Борба против клерикализма и капитализма дала је основно обиљежје мношим дјелима Анатола Франса, а нарочито роману „Савремена историја“, оштрој политичкој сатири на француско друштво у вријеме Треће Републике у којој иступа као борац против милитаризма и шовинизма, разобличавајући поткупљивост буржоаске владе и штампе.

Измишљени злочин непознатог Јеврејина Драјфуса, капетана француске војске, и његова неправедна осуда покренули су цио један свијет идеја, страсти и интереса. На страни оних који су свом снагом свога духа устали против реакционарног антисемитског бијеса, заједно са Золом и Жоресом, напао се и Франс, који је — како је у једној прилици речено — био на челу Француске елите. Њему је „афера човјечности и истине“ помогла да јасније сагледа све наказне облике капитализма, да увиди безразложност његовог постојања и нађе своју вјеру у социјализам. Његовом оку није измакла ни једна црта налиčja буржоаских устанака и фактора: државе, академије, парламента науке, суда, војске, религије.

Двије француске — угњетачка и угњетена — какве их је Франс видио прелијавују се једна у другу, неке текњу у једној поклањају се с неким текњама у другој, једну с другом везују заједничка историја, чак и заједничка територија на којој расту многе заједничке навике и интереси. Ипак, јасно се види: једна је стара и превазиђена, садашња само утолико колико се опира да сије с позорнице на којој за њу

нема улоге, а друга је нова и много мање садашња него будућа само зато што није довољно свјесна себе. Обје француске у „Савременој историји“ имају своје филозофе: стара опата Лантенеја, а нова професора Бержереа. Они су у свemu супротнога мишљења, али се једини у провинцијском граду баве општим појмовима, и зата су обојица неомиљени.

За Лантенеја, идеалног католика, Република је „рђава зато што хоће слободу коју бог није хтио“. Он је за стари режим и за хришћански Европу. Сувише скептик и песимист да би могао бити ватрени поборник новога, професор Бержер, ироничан или сајаљив, а често једно и друго у исти мах, понажиши личи на самог Франса, који свуда налази разлоге за сумњу у човјека и човјечанство. Монархија је за професора била лоша, али ни република није правда. Живот је сам по себи катастрофа: Живјети значи уништавати. У тијесном станицу са женом (за коју је прелуба само проширење брачне среће) и три кћери, међу паланчнима који га избегавају и — пошто је потписао протест у корист Драјфуса — обасипају срцом, он није задовољан ни другима ни собом. Увјерен да га нико не воли, Бержере није срећан.

СВОЈЕВРСНА КРИТИКА СВИЈЕТА

„Савремена историја“ је својеврсна критика свијета као, усталом, и Франсово дјело у целини. Оно обилује многим врлинама и манама, занимљивим мислима, често у форми дефиниција и пословица, оригиналним и импресивним описима природе, виртуозно вођењим дијалозима, изванредним смислом за откривање комичних ситуација, духовитом иронијом, мјестимичним лирским акцентима, наглашеном хумористичком нотом, намјерно немарним разговорним тоном, неочекиваним асоцијацијама у којима се сучавају различiti вјекови и земље, затим понављањима, мисли, чињеница, израза, површиним улажењем у психологију, недостатком трагичне страсти, апстрактношћу личности.

Ученик Грка и Римљана, поклоник Раблеов, Расинов, Лајонелов, Волтеров, Дидројев, ван књижевних школа и праваца свога времена, Анатол Франс је створио типове који прије њега нису постојали: Бонора, Којаљара, Бержереа. Многе старе теме, које је изабрао у складу са захтевима својега доба, много старо градиво, које је подржао, дајући му нов облик и смисао, заборављена љепота језика коју је открио и оплеменио — били су у његовој доба, у великој разни новачења, драгоцености проналазак против „проналазака“. Ријечи Хиполита Тена: „противотов савременог романа“, казане поводом „Злочина Силвестра Бонара“, и схваћене у позитивном смислу, могу се претегнути на већину француских романова, па их има укупно

НА ПОЧЕТКУ ШКОЛСКЕ ГОДИНЕ

Дјеца уче за себе а не за родитеље

НЕ ПОСТОЈЕ ДВИЈЕ истовјетне мајке, оца или два истовјетна дјетета, нити двије такве породичне ситуације. Имајући у виду ову чињеницу, ниједан стручњак неће категорично саветовати родитеље да у овој или оној ситуацији поступе на овај или онај начин. Међутим, и поред оправдане удружености и опрезности стручњака, везане за индивидуалне разлике и реакције (чак и када су у питању проверени педагошки ставови) с пуном одговорношћу сваки од њих може да даде савјет који треба да прихвате сви родитељи. А тај савјет гласи: „Не мјојте допустити да ваше дјетете од првих школских дана (на основу ваших захтјева и поступака) угуви себи у главу да треба да учи школу за вас!“

Дјетету од почетка треба да буде јасно да је школа његов посао, његова одговорност, да све што ради (учи, вјежба, постиже успјехе или неуспјехе) ради се за себе.

— Па, наравно, да не учи школу за нас — кажу многи родитељи — ми смо школовање завршили, али не можемо да дозволимо да се провлаче с којекаквим оцјенама и да љенчаре и избегавају школске обавезе. Морамо да сједимо с њим и да га натјерамо да учи, јер оно не мје осјећање одговорности, само би се играло, кад бисмо га пустили да ради шта хоће. Нек се буни, нека и отплаче, али задатке мора да напише лијепо и уредно и мора добро да научи све што му је задато. Не можемо да га пустимо да пође у школу неспремно...

У оваквим ситуацијама дјеца, очигледно, сматрају да уче за родитеље, а не за себе. Школа је, према томе, обавеза родитеља а не дјетета.

У већини случајева боље је пустити дјете у школу без написаних задатака, него га тјерати да то чини уз плак и отпор. У првом случају, наставница ће га опоменути или укорити и оно ће поплатити да схвата своје обавезе и посједи неиспуњавања тих обавеза.

Умјесто напетости, претјеране бриге и труда око учења, сјећења за столом, преслишавања, заједничког учења, упућивања у сваки покрет руком — родитељи ће боље поступити ако се буду трудили, посебно првих дана и седмица, да буду опуштени, расположени, да обраћају пажњу на емотивне реакције дјетета: његово доживљавање нове средине, дисциплине, наставнице, обиља нових задатака, једном ријечју на оно што дјетете осјећа и доживљава. Они треба да помогну дјетету да испланира учење, водећи рачуна, заједно с њим, да му остане довољно времена за игру.

Чуна, заједно с њим, да му остане довољно времена за игру.

Нормално је да родитељи желе да сазнају шта се збивало у школи и шта дијете треба да уради код куће. Али, оно чиме родитељи не размишљају јесте да, обасипајући дијете баш тим питањима, не воде рачуна о ономе што би дијете спонтано, с врата, жељело да им исприча, што је за њега било најважније, најзанимљивије, смијешно, тужно, застрашујуће, заморно итд. Оваква питања родитеља показују му да их не интересује шта се у њему збива него шта се збива у школи. Оно као да више није личност него само ђак.

Дјетету треба пустити да све спонтано исприча, треба га саслушати, нашаљити се, засмијати га, поиграти се с њим и омогућити му да се опусти и предахне. Родитељи неће ништа изгубити ако своју радозналост (везану за школу) одложе за касније.

Има дosta родитеља који се прво чуде, онда брину и на kraju љуте на дјетете које неће ни ријеч да проговори о школи и свemu што се збило тога дана. Многа дјетета, чак, врло нерадо промрљају шта имају за домаћи задатак, а понекад нешто и прикрију или кажу да уопште немају ништа да уче код куће. А увече, пред спавање, изненада се пријете да су имала да науче пјесму, напишу неки задатак или нешто најртају. Онда настаје паника у кући, градња, савјаја што се обично заврши тако да родитељи заједно с дјететом заврше задатке. Родитељи треба добро да размисле зашто дјетете неће да одговора на питања, зашто неће да прича о школи и задацима и да ли нису они својим поступцима допринијели овом затварању дјетета. Умјесто тога, већина родитеља склона је да дијете прогласи незаинтересованим за школу, непажљивим или лијеним.

Оно што многи родитељи не знају или им просто не пада на памет (због крутih схватања о стицашу радних навика, учењу, обавезама) јесте да дјетета воле игру обрнутих улога, то јест: да дијете у игри буде наставник или родитељ, а родитељ да преузме улогу ђака или дјетета. Из ове игре родитељи могу да сазнају много више о дјетету него из оних оптерећујућих или оптужујућих питања која упорно и свакодневно понављају. Осим тога, кроз овакву игру дјетете ће, без икакве присиле и тјерња, с лакоћом научити или написати задатак, потпуно опуштено и често раздрагано.

ТРАГОМ НЕСТАЛИХ ЦИВИЛИЗАЦИЈА

Умјетност старог царства

НИЈЕДАН НАРОД није обраћао толику пажњу гробовима и гробној архитектури као Египћани, а ови споменици су и најбоље остали сачувани, до гробне одаје био је тежак приступ компликованим ходницима, али је плајачаше привлачило велико богатство у њима, па су већ средином 16. вијека прије н. е. све биле опљачкане.

Уз пирамиде су издани гробни храмови, у којима је у зазиданој просторији била статуа сахрањеног фараона. Они су били веома једноставни, без икаквих рељефа, слика и написа, и баш та једноставност чини величанствен утисак. Ови храмови били су испред источне стране пирамиде и до њих се долазило покривеним ходником.

Најстарија је Степенаста пирамида коју је подигао фараон Џосер око 2770. године. Она има правоугаону основу, шест великих степени, а висока је 60 метара.

Пирамида фараона Снофру, оца Кеопсове, позната је и под именом лажна пирамида, јер је код зидана искоришћена природна стијена као језгро. Једино

о овој пирамиди сачувани су тачни подаци, па знамо да је грађена 17 година.

Преломљена пирамида код Дахшура већ личи на праву пирамиду. Висока је око 100 метара.

Највеће пирамиде су код Гиза — Кеопсова и Кефренова.

Кеопсова пирамида најстарија је и највећа. Висока је 146,5 метара, ивица јој је 233 м, а запремина 2,5 милиона кубних метара. Раније је била обложена дивним разнобојним каменом, а када су Арабљани заузели Египат, скинули су облоге с пирамида и од тог камена су грађена прве царске у Каиру. Грчки историчар Херодот (око 500. г. прије н. е.) каже да је ову пирамиду градило 100.000 радника 30 година.

Кефренова пирамида налази се 120 метара јужно од Кеопсове, висока је 139 метара, а испод ње, у стијени, је гробница. Пирамида је била обложена ружичастим гранитом, довученим чак из Горњег Египта, који је сачуван само при врху пирамиде.

